

Zoologické zahrady severní Indie

Jan Pluháček, Ondřej Abonyi, Martina Konečná

Indie je druhou nejlidnatější a sedmou největší zemí na světě. Ze zoologického hlediska se v ní prolínají prvky orientální a palearktické fauny, což ji činí nesmírně zajímavou. Návštěvník z Evropy se proto zaměřuje na národní parky, které se vyrovnají africkým a o kterých lze dnes již i v naší literatuře nalézt mnoho informací. Poněkud stranou zůstávají indické zoologické zahrady, ve kterých lze zblízka spatřit mnoho vzácných i zajímavých zvířat, která jsou v Evropě k vidění jen opravdu málokdy.

První zoologická zahrada v Indii byla založena již r. 1801 v Barraackpore, ale ještě v 19. století (1878) byla zrušena. Teprve o půlstoletí později byla otevřena další zoo, a to r. 1854 v Kalkatě (Marble Palace Zoo Culcatta), tato zahrada existuje dodnes. Za britské nadvlády bylo v Indii zřízeno dalších 20 zoologických zahrad. Od získání nezávislosti Indie v r. 1947 až dodnes vzniklo dalších 333 zařízení zabývajících se držením a chovem zvířat. Jejich velikost a úroveň je však velmi různorodá. V prestižní organizaci jihosasijských zoologických zahrad (South Asia Zoo Association for Regional Cooperation — SAZARC) je dnes sdruženo 127 indických zahrad a 22 zoo nacházejících se ve čtyřech okolních zemích (Bangladéš, Nepál, Pákistán, Srí Lanka).

Z návštěvnického hlediska stojí za pozornost velmi levné vstupné, jen zoo v Dillí a Nandankananu mají dvojí ceny (vyšší pro zahraniční návštěvníky). Na rozdíl od evropských zahrad je vždy jeden den v týdnu zavírací, a to v každé zoo jiný. Jmenovky, pokud vůbec existují, jsou často psané i anglicky, jen málokdy pouze hindsky. Pavilony jsou přístupné návštěvníkům jen ojedinelé (většinou akvária a terária). Díky teplému podnebí není totiž třeba pavilony vytápět, přesto je většina výběhů vybavena i vnitřními ubikacemi. Zvířata jsou od návštěvníků oddělena

buď mřížemi, nebo vodními či suchými příkopy. Jen zcela výjimečně se jako bariéra užívá sklo. Voda v příkopech a bazénech bývá často zakalená a někdy dokonce chybí. Většina chovaných zvířat jsou zástupci místní fauny.

Nejproblematičtější vyznává chov primátů. Jejich klece jsou velmi malé a bez jakéhokoli vybavení. Často bývají tato společenská zvířata držena individuálně. Je však možné nalézt výjimky, např. nový výběh šimpanzů v Dillí jednoznačně předčí mnohá evropská zařízení tohoto typu.

Často zcela zastíněné klece pro ptáky mají většinou obdobnou velikost jako v Evropě, nicméně velké voliéry (např. pro dravce) chybějí. Jen velmi zřídka najdeme v indických zahradách smíšené expozice. Z několika výjimek lze zmínit např. společný výběh bantengů a axisů indických v Dillí či nosorožce indického s jeřáby a axisy v Guváhátí (viz obr.). Patrně nejlépe vybavené jsou výběhy velkých koček a medvědů. V drtivě většině je od návštěvníků oddělují příkopy. Jejich rozlohu mají srovnatelnou s obdobnými výběhy v evropských zoo či dokonce často větší. Všechny jsou zatravněné a rovněž se stromy. Poněkud hůře jsou na tom výběhy pro ostatní šelmy (zejména psovitě a hyeny). Výběhy kopytníků snesou srovnání s evropskými zahradami, nezbytný stín v subtropickém podnebí poskytují všudypřítomné akácie. Občas jsou však poněkud přeplněné zvířaty.

Národní zoologická zahrada Dillí

Velká zoologická zahrada hlavního města Indie je umístěna ve východní části jedné z nejlepších čtvrtí tzv. Nového Dillí. Roční návštěvnost dosahuje téměř 2 mil. lidí. Otevřená byla v r. 1959. Zoo má pěknou parkovou úpravu, výběhy jsou velmi prostorné a zahrada nese v podtitulu název „Zoo bez

Rozmístění indických zoologických zahrad, o nichž je více v textu

mříží“, což s výjimkou několika klecí pro opice a malé šelmy opravdu platí. Patrně nejhezčí je rozsáhlý výběh pro šimpanze. Na jaře 2001 chovala zoo v Dillí 1 279 zvířat ve 136 druzích (49 druhů savců, 76 ptáků a 11 plazů), v drtivě většině jde o zástupce indické fauny (78 % savců a 76 % ptáků). Lze tady vidět např. všechny druhy indických antilop a jelenů, oba indické druhy medvědů, tři druhy makaků, indické nosorožce, slony, lvy i tygry (posledně jmenované i v bílé formě). Z ptáků si velkou pozornost zaslouží zejména velké skupiny místních vodních druhů, jako je nesyt indomalajský (*Mycteria leucocephala*), pelikán skvrnozobý (*Pelecanus philippensis*) či marabu větší (*Leptoptilos dubius*). Z indického pohledu „exotických“ druhů chovaných zvířat je možné uvést bantengy, hrochy (ve velmi prostorném výběhu s velkým bazénem), žirafy, buvoly kaferské, jaguáry, šimpanze, paviány či řadu druhů papoušků. Zoo má rovněž jako jedna z mála indických zahrad prezentaci na internetu (www.delhinzp.org).

Himálájská zoologická zahrada Padmaja Naidu — Dárdžiling

V čajem proslulém horském městečku Dárdžiling, ve výšce 2 100 m n. m. se nachází menší zoologická zahrada (založena v r. 1958) s velmi příjemnou atmosférou. Celý areál vybudovaný v lese na vrcholku v severozápadní části města je plný zeleně. Zoo se specializuje na himálájskou faunu. K nejpůsobivějším chovancům patří panda červená (*Ailurus fulgens*). Vidět pohromadě 15 jedinců těchto zvířat je úchvatné. Pandy najdeme ve výbězích podobných těm, které známe z evropských zahrad a kde je nutné alespoň chvíli pátrat v korunách stromů. Za zmínku dále stojí chov všech tří druhů kočkovitých šelem s českým názvem levhart, tedy levhart (*Panthera pardus*), irbis — levhart sněžný (*Uncia uncia*) a levhart obláčkový (*Neofelis nebulosa*). Prostorné jsou výběhy kopytníků obývané muntzaky, goral, tahry a jaky. Dále je v zoo menší kolekce bažantů, tibetský poddruh vlka, medvěd usatý (*Ursus thibetanus*), hulman posvátný (*Semnopithecus entellus*) a jako rarita tygr ussurijský (*Panthera tigris altaica*). Nedaleko zoologické zahrady se nachází

Společný výběh nosorožce indického (*Rhinoceros unicornis*), jelenů axisů (*Axis axis*) a jeřába *Antigonina* (*Grus antigone*) v zoo Guváhátí

rozmnožovací centrum (Conservation Breeding Center) pro pandy červené a irbise, které je rovněž přístupné veřejnosti a podle množství pand a dvou malých irbisů chovatelsky úspěšné. V rámci samotné zoo lze také navštívit program, který má za úkol seznámit návštěvníky s himálajskou přírodou (Himalayan Nature Interpretation Center). Přestože některé části programu působí poněkud hrůzostrašně, stojí toto světelné a zvukové představení za shlédnutí.

Zoologická zahrada Džajpur

Je středně velkou a velmi starou zahradou (až z r. 1876), rozloženou v zahradách Ram Nawi v centru Džajpuru (Růžového města) v Rádžastánu. Je rozdělena do dvou částí oddělených rušnou ulicí, přičemž vstupenka platí do obou. Ve větší části najdeme savce, krokodýly a některé ptáky, v menší části jsou ptáci, drobní savci a ostatní plazi. Celková rozloha zahrady je 5,23 ha a v r. 2001 bylo ve 106 výbězích a voliérách chováno 529 zvířat 71 druhu. Ze zajímavých zvířat lze jmenovat medvědy pyskaté (*Melursus ursinus*), gaviály (*Gavialis gangeticus*), krokodýly bahenní (*Crocodylus palustris*) a marabu větší. Jinak zoo chová všechny indické druhy makaků (mnoho zvířat je ovšem ve velmi špatném stavu), různé druhy jelenů, nilgau (*Boselaphus tragocamelus*), antilopu jelení (*Antilope cervicapra*), gazelu indickou (*Gazella benettii*), tygry (včetně bílé formy), levharty, africké lvy, šimpanze (jednoho!), hyeny a řadu indických ptáků včetně zoborožců rodů *Buceros* a *Antbracoceros*. Za pozornost jistě stojí pravidelné odchovy gaviálů a krokodýlů.

Zoologická zahrada Džódhpur

Byla založena v r. 1936 a patří mezi menší zahrady, ale bohužel nejhorší ze všech, které jsme navštívili. Je umístěna rovněž v zahradách (Umed Gardens) v centru pouštního města Džódhpur v Rádžastánu a má pět částí. V první jsou ptáci, ve druhé medvědi, hyeny a šakalové, v další makaci a gaviálové, ve čtvrté kočkovité šelmy a konečně v páté kopytníci (nilgau, axis indický, antilopa jelení a gazela indická). Pro evropského návštěvníka jsou nejzajímavějšími zvířaty patrně čap černokrký (*Ephippiorhynchus asiaticus*) a sup indický a bengálský (*Gyps indicus* a *G. bengalensis*). Chovají tu i gaviály a medvědy pyskaté. Příkopy jsou pouze ve čtvrté části, jinde zvířata od návštěvníků oddělují mříže. Většina výběhů není zatravněna, ale ve všech rostou akácie poskytující zvířatům stín. Neobvyklé jsou větráky nainstalované ve vnitřních ubikacích tygrů a levhartů.

Vlevo jelen lyrorohý (*Cervus eldii*) v zoo Guváhátí ♦ Lev indický (*Panthera leo goojratensis*) v zoo Guváhátí, vpravo. Snímky T. Adamové

Zoologická zahrada Sakkarbaug — Džunagadh

Je malá až středně velká zahrada (z r. 1863), která se nachází na jižním okraji města Džunagadh ve státě Gudžarát, asi 5 km od centra. Tato zahrada se proslavil především chovem lvů indických (*Panthera leo goojratensis*), jejichž zbytková populace žije pouze v nedaleké rezervaci Gir Forest. V zoo jsou nyní 4 skupiny. Stal se zde i případ, kdy divoký lev z Giru přišel do této zahrady přiváben řevem lvic držených v zoo. Velmi zajímavá jsou chovaní kopytníci např. indický poddruh osla asijského — khur (*Equus bemiou khur*) či antilopa čtyřrohá (*Tetracerus quadricornis*), dále řada jelenů (sambar, axis indický, axis vepří, barasinga), muntžak červený, gazela indická a antilopa jelení. Mají tu tygry, levharty a oba indické druhy medvědů — pyskatého a ušatého. Kromě výběhu medvědů neexistují v této zoo příkopy. Je ale nutné poznamenat, že právě džunagádhský betonový medvědí výběh je jedním z nejhorších, které jsme v indických zahradách viděli. Zahrada má nezvykle pěknou parkovou úpravu (snad nejhezčí ze všech zde uváděných zoo). Voliéry jsou na rozdíl od některých jiných indických zahrad prostorné. Nezapomenutelná je i prohlídka akvárií (typických pro indické zoo), kde vedle jedné či dvou velmi zubožených ryb je patrně nejdůležitější součástí vyzduchování ve tvaru mlýnku, potápěče, domečků apod.

Ásámská zoologická a botanická zahrada Guváhátí

Tato středně velká zoologická zahrada (z r. 1958) se nachází nedaleko centra největšího ásámského města Guváhátí v krásném lesním prostředí. Jde snad o nejkontrastnější indickou zahradu. Některé kvalitní výběhy (např. pro levharty obláčkové) by se v Evropě hledaly marně, naproti tomu pohled na hyeny v kleci 2x2 m je opravdu děsivý. Rovněž klece pro opice jsou neuvěřitelně malé a řada druhů těchto společenských živočichů je navíc držena v jediném exempláři. Mnoho cest pro návštěvníky je jen vyšlapaných, řada klecí rezavých. Zahrada proslula zejména chovem nosorožců indických (*Rhinoceros unicornis*), jejichž skupina (9 zvířat v lednu 2003) je po americkém San Diegu druhá největší na světě. Z dalších zajímavých zvířat lze jmenovat levharty obláčkové, hulmany zlaté (*Presbytis geei*) či jeleny lyrorohé (*Cervus eldii*, viz

obr.). Z „exotických“ zvířat jsou v této zoo k vidění hroši a žirafy.

Vysokohorská zoo Govind Ballabah Pant — Nainital

Malá (jen 4,7 ha), avšak velmi krásná zoo umístěná na svazích Himálaje nad jižním okrajem města Nainital (část Thalital) v nadmořské výšce 2 100 m, jediná v nově vzniklém horském státě Uttarančal. Specializuje se na chov himálajské fauny. Přestože byla založena v r. 1984, veřejnosti byla poprvé zpřístupněna o 11 let později. Výběhy jsou poměrně velké a zatravněné. Z chovaných druhů zvířat stojí za pozornost zejména goral tmavý (*Nemorhaedus goral*), serau velký (*Capricornis sumatrensis*), 4 druhy alexandrií, 5 druhů bažantů a orel (*Aquila nippalensis*). Mnoho orlů tohoto druhu též volně krouží nad městem. Jako raritu chovají v zoo tygra ussurijského a vlka obecného (*Canis lupus*). Z ostatních zvířat lze jmenovat makaky, sambary, muntžaky, levharty a medvědy ušaté. V současné době se v zoo buduje prostorná výběh pro irbise.

Biologická zahrada Nandankanan

Tato velká zoologická zahrada (362,1 ha) z r. 1960, zahrnuje i tygří a lví safari v přímořském státě Urisa. Leží asi 20 km západně od metropole Bhuvaněšvaru v lesní oblasti Čadaka. Chovají v ní 125 druhů zvířat. Specializuje se zejména na chov bílých tygrů (má největší počet na světě a dosud se zde odchovalo 34 mláďat) a gaviálů, které množí ve spolupráci s německou zoo ve Frankfurtu od r. 1980 (jako první zoo na světě). Ze zajímavých indických savců stojí za pozornost indický osel khur, nosorožci, všechny indické druhy antilop, jelenů, medvědů, řada kočkovitých a cibetkovitých šelem, z lasicovitých medojed (*Mellivora capensis*). Zajímavá je i kolekce plazů zahrnující vedle gaviálů 5 druhů krokodýlů, kobry, zmije, krajty a varany. Z „exotických“ zvířat tu žijí např. hroši, zebry Böhmovy a řada opic a papoušků. Většina výběhů je velká, zatravněná a bez mříží. Pěkné jsou zejména výběhy pro indické lvy a tygry či velké louky se stromy a prostornými vodními plochami pro hrochy a indické nosorožce. Raritou v Indii je pavilon nočních zvířat.

Většinu uvedených zoo lze doporučit k prohlédnutí. Samozřejmě musíme počítat s tím, že v zemi s asijskou mentalitou není možné hledat zařízení zcela odpovídající evropským standardům. V řadě z nich však můžeme vidět přinejmenším snahu po zlepšení.

Děkujeme T. Adamové a P. Šípkovi za spolupráci během naší studijní výpravy v Indii.